

Történetté írni a történelmet

Irodalmi és egyszersemind spirituális élmény volt a humorral, empátiával, hittel, szeretettel átszőtt beszélgetés Visky András íróval, költővel, drámaíróval a nagyváradi Posticum kulturális-spirituális központban. A március közepén lezajlott író-olvasó találkozó előtt Dimény Áron színművész olvastott fel a kolozsvári író *Kitelepítés* című regényéből. A könyv 2022 őszén jelent meg a Jelenkor Kiadónál, és immár az ötödik kiadásnál tart, a saját útját járja.

Visky András mesélt többek között arról, hogyan önállósodik egy alkotás, milyen az írói munka, mit jelent egy

trauma elfogadása, hogyan válhat akár áldássá is, és hogy miért nem jó gyűlölködni. A művet már nem kellett bemutatni a váradi közönségnek, ez megtörtént a tavaly őszi Könyvmaratonon; a beszélgetés során többen is tettek föl kérdéseket, hangzottak el észrevételek a *Kitelepítéssel* kapcsolatban.

Dimény Áron körülbelül egy órán át olvasott fel részleteket a könyvből, megrendítő, felemelő és szívfacsaró történeteket. A magával ragadó felolvasósínházi előadás után Visky András először arról beszélt, hogy a mű afféle vákuumba került, és elkezdett vissz-

Fotók: Csíki János

hangozni. Az író élete nagyon pörgött az utóbbi időben. Ezért két hétre elvont a pannonhalmi bencés kolostorba. A szerzetesek megszólították: „Ön írta a *Kitelepítést*? Hát az a mi könyvünk.” Kapott már visszajelzést franciaországi karthauzi szerzetestől, látta, amint a metrón olvassák a regényt. „Teljesen elengedtem a könyvet. Úgy tekintek rá, mint aminek nem vagyok a szerzője. Meghalad engem, ami történik a könyvvel. A saját útját járja, és megyek utána, hogy kitegyem magamat a különféle érzelmeknek. A könyv feletti autoritásom most már nem több, mint az olvasóé.” Tapasztalata szerint egy könyv mindig több, mint a szerző.

Visky András elmondta: tizenhét évig íródott a könyv. Rég elhatározta, hogy megküzd vele. A mozaikszerű, számozott részekből felépített formát kitalálta már mintegy húsz évvel ezelőtt. A legnehezebb feladat a történetet elbeszélő hang megtalálása volt. Az írónak fontos, ki és hogyan beszél a könyvében, hogy meglegyen a törté-

net vére, húsa. E regényben a gyermek és felnőtt egyszerre szól meg, meséli el a református lelkész édesapa, Visky Ferenc meghurcoltatását, bebörtönzését s a fiatal édesanya, Júlia és hét gyermeke viszontagságait a Bărăgan nevű pusztában kijelölt kényszerlakhelyeken, a lágerélet mindennapjait, a fogság utáni létet. A gyermek és felnőtt közötti dialógusra kellett rálelnie.

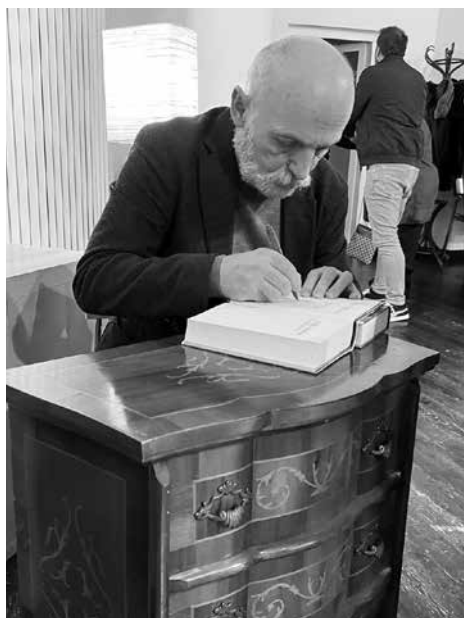
Hogy ezek után hogyan tovább? Visky András elmondta: eleinte azt nyilatkozta, hogy egy trilógián dolgozik. Lelki szemei előtt van is további két könyv. Az egyiket elkezdte írni kolostori magányában. A második regény esetében is a hanggal küszködik. Megírt belőle néhány történetet, s a szöveget elküldte a szerkesztőjének, akivel nagyon jól tud együtt dolgozni. A szerkesztő visszajelzése szerint megvan a könyv hangja. Az első könyvben az édesanya jelenléte hangsúlyos. A következő úgymond apa-regény lesz. Nyolcéves volt, mire megismerhette az édesapját. Felnőttebb volt, túl nélkülö-

zésen, éhezésen, fagyoskodáson, mindenféle megpróbáltatáson. Mindezekre mai napig emlékszik a teste. Törékeny, gyengeségében is rendkívül erős édesanyjával és testvéreivel élte meg mindezeket. A személyes dolgokat mindig az édesanyjával beszélte meg. Az édesapával inkább mester és tanítványa kapcsolata alakult ki. „Elolvasta az írásaimat. A bibliai nyelveket is kiválóan ismerte. Kitágította előttem a világot.” Most az apa-könyv megírásán a sor. Visky András elárulta, a második könyvre nem kell túl sokáig várni, ugyanis ez év december 31. a leadási határidő.

A harmadik könyv még csak terv. Ez a Visky Andrással foglalkozó 1400 oldalas titkosszolgálati anyag feldolgozása lesz. Lehallgatási jegyzékek, besúgások, jelentések tömkelege. Az írót mindez egyelőre filozófiai értelemben érdekli. Az foglalkoztatja, hogy egy titkosszolgálat miként épít föl egy személyiséget, hogyan alkot meg egy-egy karaktert.

Visszatérve a *Kitelepítésre*, szóba került, miszerint bár súlyos, sokszor szív-fájdító történetek szerepelnek a könyvben, föllelhető benne a humor. „Az apámtól örököltem a humort. Tiszta emberként sok mindenben humort fedezett fel. A humort angyali jelenlétnek fogta fel. A legsötétebb dolog is tud humoros lenni.”

Megemlítette továbbá: hogyan boszszulhatjuk meg a történelmet. Nos, úgy, ha történetté írjuk. A *Kitelepítés* ezt kísérli meg afféle megváltási elemként. Visky András megjegyezte: meghívta őt egy beszélgetésre Orvos-Tóth Noémi klinikai szakpszichológus, az *Örökölt sors* című kötet szerzője, aki szerint a Visky család története azt pél-

dázza, hogy ki lehet mászni a traumából, és teljes életet lehet élni. „A traumát nem lehet elfelejteni, hanem tudni kell vele bánni. El kell fogadni, hogy ez az én történetem, az én identitásom. A trauma át tud váltani áldássá. Mert mégiscsak van Lélek” – magyarázta az író. „A trauma varázsszava a kortárs kultúrának. Ha valakinek nincs traumája, akkor ez a traumája. Traumával magyarázunk meg mindent. A traumát istenítjük.” Elfogadni és örülni kell a saját történetünknek. A szülei nem gyűlölködtek, a kommunistákat sem gyűlölték. „A szeretet gyakorlásával energiát nyerünk. A gyűlölködés elveszi az energiát.”

A szenvedés fogalma szintúgy szóba került. A szerző megjegyezte: ő legkisebb gyermekként a legtöbb szeretetet kapta. Övták őt, ahogy csak tudták, s ez megajándékozottságot jelent számára. Szólt arról is, hogy a lágerben az édesanyja lelkének távozása e földi létből, áttetsző, lebegő mosolya az Idő

másik oldaláról valóságos, mint ahogy a halottaiból való visszatérése.

Közösen kell dolgozni a valóság megismerésén. Mindenkinek fontos a valóságképe, és gyakorolható a másik ember valóságának elfogadása. Afféle borgesi végtelen könyvet akart írni. A *Biblia* is végtelen. Az idő tágassága van benne. A dolgok szelleméből nyerjük a vigaszt, nem a valóságból.

Olvasói kérdésre – miként hatottak a szerzőre a mai történések, a Covid-járvány, majd az ukrán–orosz háború – Visky elmondta: a könyv befejezésében sokat segített a bezártság. Előhozta a fogságélményt. A küszöbünkön lévő háború is különféle érze-

teket ébreszt: például amikor egy fiatal anya a gyermekeivel utazik a semmibe. Megtudhattuk továbbá, hogy készül a könyv német és angol nyelvű fordítása, ugyanakkor az író nagyon szeretné, ha románul is megjelenne a *Kitelepítés*.

Elhangzott: amikor megírta a könyvet, azt érezte, ha most meg kellene halnia, nyugodtan halna meg. Ha pedig a szakma is visszaigazolja a munkáját, boldog tőle. A kritikusok részéről kibontakozóban van egy vita arról, hogy jól fejezte-e be a regényt. Visky András hozzáfűzte: az utolsó mondat nem bezárja a könyvet, hanem megnyugtat.

Tóth Hajnal